

سینمای جهان

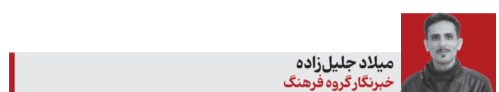
چگونه با مضمون آلودگی هوا قصه می‌گویید؟

آلودگی هوا ژانر وحشت

صنعتی شدن زیست و به خطر افتادن طبیعت، از جمله آلودگی هوا تجربه کرد و مه بزرگ لندن در سال ۱۹۵۲ از مهم‌ترین عوامل این وحشت بود، در طول تاریخ سینما فیلم‌های زیادی راجع به دخالت بشر در طبیعت و ویرانی محیط زیست ساخته شده که بیشتر آنها به بعد از سال ۱۹۵۲ میلادی و آن وقایع هشداردهنده و مرگبار لندن برمی‌گردند اما فیلم‌های زیادی هم هستند که هرچند موضوع مستقیم و اصلی‌شان آلودگی هوا نیست، در گوشه‌ای از کار به این موضوعات نقبی زده‌اند. در ادامه به معرفی چهار فیلم که با موضوع آلودگی هوا در کشورهای مختلف ساخته شده‌اند پرداخته‌ایم؛ چهار فیلمی که هر کدام شان را می‌توان توضیح دهنده گوشه‌ای از ماجرا دانست.

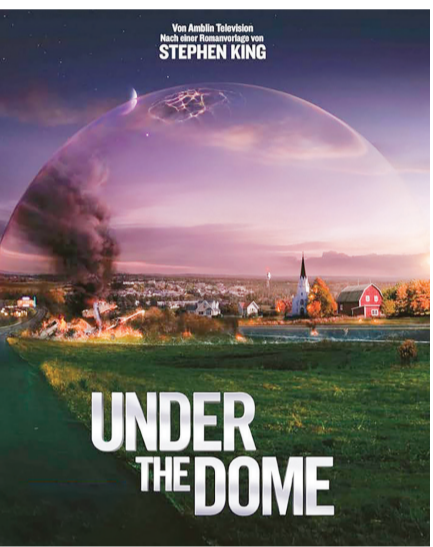
پیدا کرده بود؛ هرچند دولت علت این مرگ‌ها را آنفلوآنزا عنوان می‌کرد. چرچیل که در آن مقطع نخست‌وزیر بریتانیا بود، موافقت نمی‌کرد که برای بسامان شدن وضع موجود، کارخانه‌ها یک مدت تعطیل شوند و می‌گفت که خودش را حامی اقتصاد و صنعت انگلستان می‌داند. از آن تاریخ به بعد که به مه دود بزرگ در لندن معروف شد، نبرد بزرگی برای تصویب قانونی در این خصوص آغاز شد و بالاخره مجلس انگلستان مصوبه‌های پاک را در سال ۱۹۵۶ یعنی چهار سال بعد به تأیید رساند. اگر دقت کنیم از آن روز تا به حال فیلم‌های آخر زمانی زیادی ساخته شده‌اند که در آنها بشر رو به انقراض است و هوا برای نفس کشیدن بسیار کم شده است. اینها همه برآمده از وحشتی است که بشر به واسطه

دیگر نور چراغ‌هایی که در خیابان‌ها و پیاده‌روها روشن می‌شد به کف زمین نمی‌رسید تا عابران جلوی پایشان را ببینند و اگر چه در اول کار رویدادهایی مثل مسابقات ورزشی لغو شد، این وضعیت در محیط‌های باز که مه غلیظ به آنها نفوذ می‌کرد منحصراً نماند و کم‌کم سینما و اپرا را هم تعطیل کرد، چون حتی از روی صندلی نمی‌شد برده سینما یا صحنه اپرا را دید. ماشین‌ها در خیابان به هم می‌خوردند و آدم‌ها کم‌کم تصمیم گرفتند در خانه بمانند. با این حال این آلودگی شدید هوا وارد منازل شان هم شد و خیلی‌ها را خفه کرد. نه تنها در همان هفته حدود ۱۲ هزار نفر غش کردند و دیگر هیچ وقت از جایشان بلند نشدند، بلکه تا چند ماه بعد هم تعداد مرگ‌میر در لندن افزایش جدی و محسوسی

مهرداد جلیل‌زاده خبرنگار گروه فرهنگ

وقتی در قسمت چهارم از سریال «تاج» که به دوران اولیه زندگی و حکومت ملکه الیزابت می‌پردازد، تمام لندن در دودی غلیظ و نفسگیر غوطه‌ور شد، بسیاری از مخاطبان تفلیکس تصور کردند که با یک تخیل هنری غلوآمیز و دراماتیک مواجه شده‌اند اما آنها نمی‌دانستند که چنین چیزی ۷۰ سال پیش به واقع رخ داده است. سال ۱۹۵۲ بود که شهر لندن در یک مه غلیظ که از دود سوختن ذغال سنگ ایجاد شده بود فرو رفت و میدان دید افراد رفته رفته به قدری کم شد که از یک متر هم تجاوز نمی‌کرد.

کرد. با این حال، ظرف یک هفته، بخش تبلیغات حزب کمونیست به‌طور محرمانه دستور حذف فیلم را صادر کرد. یکی از کارمندان China Business News به دلیل افشای این سفارش از کار تعلیق شد.

زیرگنبد ۲۰۱۵

«زیرگنبد» یک مستند چینی است که توسط Chai Jing، روزنامه‌نگار سابق تلویزیون مرکزی چین در سال ۲۰۱۵ ساخته شده و درباره آلودگی هوا در چین است. این مستند طی سه روز پس از انتشار، بیش از ۱۵۰ میلیون بار در Tencent دیده شد و تا زمانی که چهار روز بعد آفلاین شد، ۱۵۰ میلیون بار دیگر مشاهده شد. جای جنگ ساخت این مستند را زمانی آغاز کرد که دخترش که هنوز به دنیا نیامده بود دچار تومور در رحم شد. او آلودگی هوای چین را عامل این تومور می‌داند. این فیلم که ترکیبی از فیلم‌های یک سخنرانی با مصاحبه‌ها و بازدید از کارخانه است، هم از نظر سبک و هم از نظر تأثیر بالقوه با «حقیقت ناخوشایند» ال‌گور مقایسه شده است. این فیلم آشکارا از شرکت‌های دولتی انرژی، تولیدکنندگان فولاد و کارخانه‌های ذغال سنگ انتقاد می‌کند و همچنین تائوری وزارت حفاظت از محیط زیست را در اقدام علیه آلودگی‌های بزرگ نشان می‌دهد. با وجود نشان دادن شکست قوانین چین در مورد آلودگی، دولت چین در ابتدا فیلم را سانسور نکرد. در عوض، پهباز دلی فیلم را در کنار مصاحبه‌ای با جای بازنشر کرد که چن جینگنگ، وزیر حفاظت از محیط زیست که اخیراً منصوب شده بود، فیلم را تحسین می‌کرد و در پهنای می‌قدرتی خود را ابراز

توانسته بود از این آلودگی هوا مصون بماند و ...

آیو ۲۰۱۹

«آیو» (IO) یک فیلم در ژانر علمی-تخیلی به کارگردانی جان اتان هلیرت است که از سوی نتفلیکس در ۱۸ ژانویه ۲۰۱۹ منتشر شد. از بازیگران آن می‌توان به مارگارت کوالی، آنتونی مکی، دنی هوستون و تام پین اشاره کرد. داستان فیلم در یک زمان پس‌آخر زمانی می‌گذرد که جو زمین سمی شده است و بیشتر انسان‌ها از سیاره فرار کرده‌اند تا در یک ایستگاه فضایی نزدیک آیو که از اعمار مشتری است، زندگی کنند. سام والدن، یکی از معدود انسان‌هایی است که روی زمین باقی مانده است، او به‌نهایتی در ارتفاعات بالا زندگی می‌کند، جایی که هوا هنوز قابل تنفس است و تلاش می‌کند زنبورهایی را پرورش دهد که بتوانند در جو زندگی کنند. هدف او استفاده از زنبورها برای تمیز کردن هوا از طریق گرده افشانی گیاهان تولیدکننده اکسیژن است. دوست پسر او که در ایستگاه IO زندگی می‌کند، از او می‌خواهد که با آخرین شاتل، سیاره زمین را ترک کند. طوفان یک ابر سمی ایجاد می‌کند که از بناگاه سام می‌گذرد و تمام زنبورهای او را می‌کشد. میکا، مردی که با بالون هلیومی سفر می‌کند، اندکی پس از آن اتفاق سر می‌رسد. او قصد دارد به محل پرتاب برسد و زمین را ترک کند، اما ابتدا می‌خواهد با دکتر هری والدن، پدر سام صحبت

Carbide India Limited (UCIL) در بوپال، ماده‌ها پراش هند بود، به‌عنوان بدترین فاجعه صنعتی جهان شناخته می‌شود و ۵ میلیون نفر در شهرهای کوچک اطراف کارخانه در معرض گاز بسیار سمی متیل ایزوسیانات (MIC) قرار گرفتند.

بوپال اکسپرس ۱۹۹۹

«بوپال اکسپرس» Bhopal Express یک فیلم هندی محصول ۱۹۹۹ به کارگردانی ماهش ماثی است که در آن کی کی منون، ناصرالدین شاه، نراراگورامان، زینت امان و ویجی راز به ایفای نقش پرداخته‌اند. داستان توسط پرسون پانندی سازنده فیلم تبلیغاتی و برادرش پیوش پانندی نوشته شده و موسیقی توسط گروه سه‌گانه شانکار-احسان-لوی ساخته شده است. این درام انسانی که درباره تراژدی گاز در بوپال هند در سال ۱۹۸۴ روایت می‌شود، روش‌های غیرمسئولانه شرکت‌های بزرگ و تأثیرات اعمال آنها بر مردم عادی را بررسی می‌کند. شب فاجعه، ابرهای گاز سمی از کارخانه بوپال کارباید، یک قوس بیش از ۲۰ کیلومتر مربعی را در بر گرفت و بیش از هشت هزار نفر را در جاکت و باعث صدمات چندمیستی به بیش از ۵۰۰ هزار نفر شد. با این نیت که مبادا جامعه محلی بی‌جهت نگران شود، آذیر در کارخانه خاموش شده بود و به فاجعه‌ای پایدار با ابعاد بی‌اندازه افزود. بعدها محققان دریافتند که نسل‌های آینده با زمان‌نگاران همچنان از آسیب‌های کروموزومی ناشی از این نشت عظیم رنج خواهند برد. داستان از چشم انداز یک زوج تازه ازدواج کرده و دوستان‌شان روایت می‌شود که سعی می‌کنند قطعات پازل روایت را پس از فاجعه جمع‌آوری کنند. فاجعه بوپال یا تراژدی گاز بوپال که یک حادثه شیمیایی در کارخانه آفت کش Union

نمی‌توان به بحران آب‌وهوا در عصر کنونی پرداخت. عصری که عصر بنیادگرایی بازار نتولبیال است و مصرف بی‌رویه را تشویق می‌کند و منجر به ادغام‌های بزرگ و توافقنامه‌های تجاری خصمانه با سلامت محیط زیست شده است.

این همه چیز را تغییر می‌دهد ۲۰۱۵

«این همه چیز را تغییر می‌دهد» This Changes Everything یک فیلم مستند محصول سال ۲۰۱۵ به کارگردانی آوی لویس است که یک مستندساز کانادایی و مجری سابق برنامه‌های الجزیره انگلیسی بود. فیلم براساس کتاب «این همه چیز را تغییر می‌دهد: سرمایه‌داری در برابر آب و هوا» اثر نانومی کلاین و به‌عنوان محصول مشترک کانادا و ایالات متحده ساخته شده است. این فیلم به بررسی تعدادی از فعالان محیط زیست در سراسر جهان می‌پردازد؛ یک رهبر بومی جوان در کانادا، مایک و الکسیس، یک زن و شوهر مزرعه‌دار بزرگ در مونتانا ایالات متحده تحت تأثیر نفت بیرون آمده از یک خط لوله شکسته قرار گرفته‌اند. زنی خانه‌دار در یونان که مخالف پروژه‌های معدن و حفاری توسط شرکت کانادایی آلدواردو گلد است. یک مادر هندی در حال مبارزه با نیروگاه پیشنهادی ذغال سنگ که اگر تأسیس شود، یک تالاب را نابود می‌کند و نهایتاً چین؛ جایی که می‌بینیم پکن غرق در دود است. منبع اقتباس این فیلم چهارمین کتاب نانومی کلاین است که پنج سال را صرف نوشتن آن کرد و نهایتاً در سال ۲۰۱۴ آن را به انتشار رساند. کتابی که در ۱۵ اکتبر ۲۰۱۴، در لیست پرفروش‌ترین‌های نیویورک تایمز در رتبه پنجم قرار گرفت. کلاین استدلال می‌کند که

ماجرای دودی که ۱۲ هزار نفر را کشت!

هومان جعفری خبرنگار

قسمت چهارم از فصل نخست سریال «تاج» تحت عنوان «مشیت الهی» بازخوانی روایت «مه‌دود بزرگ لندن» است که بین روزهای پنجم تا نهم ماه دسامبر سال ۱۹۵۲ رقم خورد و لندن را به صورت کامل فلج کرد. ماجرای تاریخی مه‌دود بزرگ لندن، نمونه‌ای است از نخستین فجاجع زیست‌محیطی-آب‌وهوایی رقم خورده به دست بشر در دوران مدرن صنعتی.

سوزاندن بیش از حد ذغال سنگ در لندن برای گرم کردن کشور در طول زمستان سرد، پدیده‌ای رقم خورده بود که با دوازده هزار کشته در طول یک دوره چهارروزه به پایان رسید. دوره‌ای که هوای لندن بسیار آلوده شد و سرمای هوا نیز به ماندگاری غبار در سطح شهر و کاهش دید کمک کرد. آنچه امروز ما در تهران با آن طوفان ذغال آنچه ۶۰ سال قبل در لندن رقم خورد حکم یک شوخی کوچک را دارد. فقط برای آنکه تصور درستی از آنچه رخ داده داشته باشید باید بگویم که مه‌دود بزرگ لندن سبب شد تا تمام پروازها لغو شود، حرکت قطارها کاملاً متوقف شود و شعاع دید در خیابان‌های شهر به کمتر از یک متر تنزل پیدا کند. به عبارت دیگر، در بهترین حالت شما می‌توانستید تنها یک متر جلوتر

خودتان را ببینید. شرایط به‌گونه‌ای پیش رفت که برای چند روز، لندن آفتاب را ندید که این خودش طعنه تلخی بود به قلب امپراتوری‌ای که ادعا می‌کرد آفتاب هیچ‌وقت در قلمروی آن غروب نمی‌کند! اینجا دیگر صحبت غروب کردن نبود. صحبت از غیبت خورشید در آسمان بود. سریال «تاج» در چهارمین قسمت از فصل نخست، به بازخوانی و روایت این واقعه می‌پردازد. چرچیل به‌عنوان نخست‌وزیر، ماجرای دود و مه را جدی نمی‌گیرد و حتی در ملاقات با ملکه الیزابت، آن را «مشیت الهی» تعبیر می‌کند که به زودی برطرف خواهد شد. با این همه، با پیشرفت بحران و با گذر روزهای بعد، میزان دگرگیری مردم با هوای آلوده به حدی پیش می‌رود که لندن کاملاً فلج می‌شود. از یک سمت، حمل‌ونقل شهری و بین‌المللی به صورت کامل از کار افتاده و از سوی دیگر، با تعطیلی ناخواسته حرکت قطارها، هزاران کارمند یا تاجر از رسیدن به وظایف خود بازمانده‌اند. دگرگیر شدن بیش از حد بیمارستان‌ها و فلج شدن سیستم درمانی لندن هم سر جای خودش قرار دارد. لندن چنان با بحران نور و اکسیژن مواجه شده که ماشین‌ها در خیابان از شدت آلودگی و غبار، توان حرکت ندارند. تلفات تصادف‌های سنگین قطارها، اتوبوس‌ها و ماشین‌ها به شدت افزایش پیدا کرده و راهکاری هم وجود ندارد. هم‌زمان با این اتفاقات، احزاب مخالف و همچنین برخی از اعضای خود حزب چرچیل نیز در فکر انجام یک کودتای قوفی و

قانونی هستند تا با کنار گذاشتن او، دنبال رهبر جدیدی برای اداره امور باشند. آنها حتی می‌کشند تا با انتقال درخواست خود به ملکه، کاری کنند که او نیز هم‌نظر آنها شود. به عبارت دیگر، یک آلودگی هوای چهارروزه، نه تنها اساس زندگی شهری و تجاری لندن به‌عنوان یکی از کلانشهرهای سیاسی و اقتصادی جهان را برهم می‌ریزد بلکه تا مرز تبدیل شدن به یک تغییر سیاسی وسیع در دولت ملکه نیز پیش می‌رود. اتفاقی که البته با کمی خوش شانس چرچیل به جایی نمی‌رسد و پیرومرد مکار، از این تله قسر در می‌رود. تماشا کردن این قسمت از سریال تحسین شده «تاج»، نه فقط به این دلیل مهم است که یک واقعه تاریخی بازخوانی شده بلکه از این منظر هم حائز اهمیت است که به خوبی، توطئه‌های سیاسی رقم خورده در دل کابینه را به نمایش می‌گذارد. به عبارت دیگر، وضعیت آب و هوای لندن پس از یک بحران چهارروزه می‌توانست به امپراتوری شخصی وینستون چرچیل پایان دهد. مردی که چندین سال قبل از این روزهای پر درد، جنگ جهانی را برای انگلیس از یک شکست سنگین به یک پیروزی بزرگ تبدیل کرد، بی‌آنکه خود خیر داشته باشد، نزدیک بود در دود و مه بزرگ لندن گم شود! «تاج»، یک قسمت کامل خود را به این ماجرا اختصاص داده است. این سریال چند بحران دیگر ملی در سطح انگلیس را نیز در فصل‌های بعدی خود به نمایش گذاشته

است، مانند فاجعه دهکده معدنی ابرفان در ولز در سال ۱۹۶۶ که سبب مدفون شدن یک دهکده کامل به علت ریزش کوه شد! هرکدام از این اتفاقات طبیعی، در هر کشوری رخ می‌دهد اما آنچه در لندن در سال ۱۹۵۲ رقم خورد، واقعا توانایی ایجاد یک تغییر سیاسی شگرف در کابینه انگلیس را داشت. بی‌توجهی چرچیل به موارد مختلفی که خواست کابینه بود و تمرکز تمام‌قد او روی جنگ سرد و اختلافات آمریکا و شوروی و بی‌توجهی‌اش به مسائل داخل انگلیس، از جمله همین ماجرای مه‌دود بزرگ، او را تا مرز برکناری پیش برد. کمتر پیش آمده که بحران‌های پیش‌بینی نشده و کوتاه مدت بتوانند این‌گونه روی کابینه سیاسی انگلیس اثرگذار باشند و حکم تهدید را ایفا کنند. بیخود نبود که چهار سال بعد، قوانینی تصویب شد تا از تکرار این فاجعه جلوگیری کند. فیلم‌های مستند بسیار زیادی از این اتفاقات را در یوتیوب می‌توانید پیدا کنید و آلودگی هوای لندن در آن تاریخ را به چشم ببینید. با این همه روایت سریال «تاج» از این اتفاق، احتمالاً بهترین تصویرسازی ممکن از ابعاد این رویداد تاریخی است. رویدادی که می‌توانست پایان زندگی و حیات سیاسی وینستون چرچیل باشد اما صرفاً با موضوع کم‌اهمیت‌تری مثل مرگ ۱۲ هزار شهروند، به خاطره‌ها سپرده شد!